

BO‘LAJAK CHET TIL O‘QITUVCHILARINING INDIVIDUAL STRATEGIYASINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

Tursunova Muhabbat Ikromovna

Samarqand davlat chet tillar instituti

Ingliz filologiyasi kafedrası v. b. dotsenti

E-mail: muxabbat2319@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18676164>

Annotatsiya. Mazkur maqolada bo‘lajak chet til o‘qituvchilarining individual pedagogik strategiyasini shakllantirish va rivojlantirishning nazariy hamda amaliy jihatlarini tahlil qilinadi. Zamonaviy ta‘lim tizimida shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvning ustuvorligi o‘qituvchidan nafaqat lingvistik kompetensiyani, balki refleksiv, metakognitiv va strategik kompetensiyalarni ham talab qiladi. Shu bois, individual o‘qitish strategiyasini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish masalasi pedagogik va lingvodidaktik tadqiqotlarning dolzarb yo‘nalishlaridan biridir.

Kalit so‘zlar: individual strategiya, chet til o‘qituvchisi, refleksiya, pedagogik faoliyat, o‘qitish metodikasi, lingvodidaktika.

Abstract. This article analyzes the theoretical and practical aspects of the formation and development of the individual pedagogical strategy of future foreign language teachers. In the modern educational system, the priority of the learner-centered approach requires a teacher not only to possess linguistic competence but also reflective, metacognitive, and strategic competences. Therefore, improving the methodology for developing individual teaching strategies is one of the urgent directions of pedagogical and linguodidactic research.

Keywords: individual strategy, foreign language teacher, reflection, pedagogical activity, teaching methodology, linguodidactics.

Аннотация. В данной статье анализируются теоретические и практические аспекты формирования и развития индивидуальной педагогической стратегии будущих преподавателей иностранного языка. В современной системе образования приоритет личностно-ориентированного подхода требует от преподавателя не только лингвистической компетентности, но и рефлексивных, метакогнитивных и стратегических компетенций. В связи с этим совершенствование методики развития индивидуальной стратегии обучения является одним из актуальных направлений педагогических и лингводидактических исследований.

Ключевые слова: индивидуальная стратегия, преподаватель иностранного языка, рефлексия, педагогическая деятельность, методика обучения, лингводидактика.

So‘nggi o‘n yilliklarda ta‘lim tizimi mazmuni va vazifalari tubdan o‘zgarib bormoqda. Agar ilgari o‘qituvchining asosiy roli bilim berish bilan chegaralangan bo‘lsa, bugungi kunda u murakkab pedagogik jarayonni boshqaruvchi, o‘quvchini rivojlantiruvchi hamkor va kommunikativ muhit yaratuvchi mutaxassis sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, chet til o‘qituvchisi faoliyati bu jihatdan yanada murakkabdir, chunki u nafaqat bilimni, balki madaniyatlararo muloqotni ham shakllantiradi. Til darsi

“Xotin-qizlar ilmda: tiklanish, yuksalish va taraqqiyot sari qadamlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materillari to‘plami. NamDPI – 2026-yil, 11-fevral

oddiy fan darsidan farqli ravishda interaktivlik, spontanlik va doimiy moslashuvni talab etadi. Shu sababli, zamonaviy o‘qituvchi tayyor metodik ko‘rsatmalarni bajaruvchi ijrochi emas, balki vaziyatga mos qaror qabul qiluvchi strateg sifatida namoyon bo‘ladi.

Bugungi global axborot jamiyatida talabalar bilimni o‘qituvchidan ko‘ra tezroq topa oladi, ammo uni qanday o‘rganish, qanday qo‘llash va qanday rivojlantirishni o‘qituvchi orqali o‘zlashtiradi. Demak, pedagogning asosiy vazifasi ma‘lumot uzatishdan ko‘ra o‘rganishni tashkil etishga ko‘chmoqda. Bu esa bo‘lajak o‘qituvchini tayyorlash jarayoniga yangi talablarni qo‘yadi: u metodlarni bilishi yetarli emas, balki qaysi vaziyatda qaysi metodni tanlashni bilishi kerak. Aynan shu nuqtada individual pedagogik strategiya tushunchasi dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Psixologiya va pedagogika fanlari tarixiga nazar tashlasak, shaxsiy faoliyat uslubi masalasi ko‘plab olimlar tomonidan o‘rganilgan. L. S. Vigotskiy ta‘limni shaxs rivojlanishining yetakchi omili sifatida ko‘rib, o‘qituvchi o‘quvchini rivojlanish zonasiga olib kiruvchi tashkilotchi ekanini ta‘kidlaydi. A. N. Leontyev esa har qanday faoliyat ongli maqsadga yo‘naltirilgan tizim ekanini asoslab, pedagog faoliyati ham strategik xarakterga ega bo‘lishi zarurligini ko‘rsatadi. Zamonaviy lingvodidaktika vakillari R. Oxford, J. Richards, D. Nunanlar esa o‘qitish samaradorligi metodlar xilma-xilligiga emas, balki o‘qituvchining strategik qaror qabul qilish qobiliyatiga bog‘liqligini alohida ta‘kidlaydi. Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, pedagogika oliy ta‘lim muassasalarida bo‘lajak chet til o‘qituvchilari ko‘pincha tayyor dars ishlanmalari asosida ishlashga o‘rganadi. Natijada ular real sinf sharoitida yuzaga keladigan kutilmagan vaziyatlarda qiynaladi: o‘quvchilar darajasi turlicha bo‘ladi, motivatsiya past bo‘lishi mumkin, rejalashtirilgan mashg‘ulot kutilgan natijani bermaydi. Bunday vaziyatlarda o‘qituvchi metodni emas, strategiyani o‘zgartirishi kerak bo‘ladi. Demak, muammo metod bilishda emas, balki individual pedagogik strategiyaning yetarli shakllanmaganidadir.

Chet til o‘qitish jarayonining kommunikativ tabiati ayniqsa strategik moslashuvchanlikni talab qiladi. Dars davomida o‘qituvchi bir vaqtning o‘zida bir nechta qaror qabul qiladi: tushuntirishni davom ettirish yoki o‘yin elementini qo‘shish, guruhli ishni kuchaytirish yoki individual ishlashga o‘tish, xatoni darhol tuzatish yoki muloqotni to‘xtatmaslik. Bu qarorlar oldindan yozilgan konspekt bilan emas, balki o‘qituvchining ichki professional strategiyasi bilan belgilanadi. Shuning uchun ham zamonaviy pedagogikada *“yaxshi o‘qituvchi metodni biladi”* degan qarash o‘rnini *“yaxshi o‘qituvchi vaziyatni boshqaradi”* degan yondashuv egallamoqda.

O‘zbekiston ta‘lim tizimida ham kompetensiyaviy yondashuv joriy etilishi o‘qituvchi shaxsiga qo‘yiladigan talablarni kengaytirdi. Endilikda pedagogdan nafaqat predmet bilimlari, balki refleksiya, kreativlik, moslashuvchanlik va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyati talab etiladi. Bu esa pedagogika oliy ta‘limida tayyorlash metodikasini qayta ko‘rib chiqishni taqozo etadi. Xususan, bo‘lajak chet til o‘qituvchisining individual strategiyasini shakllantirish maxsus tashkil etilgan metodik tizim orqali amalga oshirilishi zarur.

Pedagogik faoliyatni oddiy bilim uzatish jarayoni sifatida talqin qilish bugungi kunda o‘z ahamiyatini yo‘qotib bormoqda. Zamonaviy ta‘lim psixologiyasi o‘qituvchini faoliyat subyekti sifatida ko‘radi, ya‘ni u nafaqat o‘quv materialini yetkazadi, balki butun o‘quv jarayonini loyihalashtiradi, boshqaradi va moslashtiradi. Aynan shu jarayonda individual pedagogik strategiya shakllanadi.

“Xotin-qizlar ilmda: tiklanish, yuksalish va taraqqiyot sari qadamlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materillari to‘plami. NamDPI – 2026-yil, 11-fevral

“Strategiya” tushunchasi dastlab harbiy va menejment sohalarida qo‘llanilgan bo‘lsa-da, keyinchalik pedagogikaga ham kirib kelgan. Pedagogik mazmunda strategiya bu o‘qituvchining maqsadga erishish uchun ongli ravishda tanlaydigan barqaror harakatlar tizimidir. Bu faqat metodlar yig‘indisi emas, balki qaror qabul qilish modeli hisoblanadi.

A. N. Leontyev faoliyat nazariyasiga ko‘ra, inson faoliyati quyidagi bosqichlardan iborat: motiv, maqsad, harakat va operatsiya. O‘qituvchi faoliyatiga tatbiq etilganda, metod - operatsiya, texnologiya - harakat, strategiya esa maqsadga yo‘naltirilgan ongli tizim sifatida namoyon bo‘ladi. Demak, strategiya metoddan yuqori darajadagi kategoriyadir [2].

L. S. Vygotskiy ta‘limni rivojlanishning asosiy mexanizmi deb hisoblaydi va o‘qituvchi o‘quvchini yaqin rivojlanish zonasiga olib kiruvchi mediator ekanini ta‘kidlaydi. Bu jarayonni amalga oshirish uchun pedagog vaziyatga moslashishi kerak. Ya‘ni, bir xil metod har xil guruhda turlicha natija beradi. Shu sababli, o‘qituvchi faoliyatining samaradorligi uning individual strategiyasiga bog‘liq bo‘ladi [1].

I. A. Zimnyaya o‘qituvchining professional rivojlanishini bosqichlarga ajratadi: reproduktiv, adaptiv, kreativ va reflektiv. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, aksariyat talaba-o‘qituvchilar reproduktiv bosqichda qolib ketadi ular tayyor konspekt asosida ishlaydi. Biroq real pedagogik faoliyatda o‘qituvchi har bir darsda yangi vaziyatga duch keladi. Demak, professional yetuklik reflektiv-strategik darajaga chiqish bilan belgilanadi [3].

R. Oxford strategiyalarni ongli ravishda tanlanadigan o‘rganish harakatlari sifatida izohlaydi. Bu qarashni o‘qituvchi faoliyatiga tatbiq qilsak, individual strategiya o‘qituvchining pedagogik qaror qabul qilish uslubidir. Shuning uchun ham ikki o‘qituvchi bir xil metoddan foydalansa ham, natija turlicha bo‘ladi: farq metodda emas, strategiyada [4].

Shunday qilib, individual pedagogik strategiya quyidagi komponentlardan tashkil topadi:

- vaziyatni tahlil qilish qobiliyati
- pedagogik qaror qabul qilish tezligi
- moslashuvchanlik
- refleksiya
- o‘z faoliyatini modellashtirish

Bu komponentlar shakllanmasdan turib, o‘qituvchi faqat ijrochi bo‘lib qoladi.

Mazkur maqola bo‘lajak chet til o‘qituvchilarining individual pedagogik strategiyasini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish masalasini nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilishga bag‘ishlandi. O‘rganishlar shuni ko‘rsatdiki, zamonaviy ta‘lim sharoitida o‘qituvchining professional tayyorgarligi faqat lingvistik va metodik bilimlar bilan chegaralanmaydi. Pedagogik faoliyatning muvaffaqiyati, avvalo, o‘qituvchining o‘z faoliyatini ongli boshqara olishi, vaziyatga mos qaror qabul qilishi va o‘quv jarayonini individuallashtira olishiga bog‘liq. Demak, bugungi ta‘lim tizimida o‘qituvchi bilim manbai emas, balki o‘quv faoliyatini boshqaruvchi strategik subyekt sifatida namoyon bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Vygotsky L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge: Harvard University Press. 1978.

“Xotin-qizlar ilmda: tiklanish, yuksalish va taraqqiyot sari qadamlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materillari to‘plami. NamDPI – 2026-yil, 11-fevral

2. Leontyev A. N. Activity, Consciousness, Personality. Moscow: Progress Publishers. 1975.
3. Zimnyaya I. A. Pedagogicheskaya psixologiya. Moskva: Logos. 2004
4. Oxford R. L. Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know. New York: Newbury House Publishers. 1990.